

Γιατί ονομάστηκε «Άγιοι Απόστολοι» η εκκλησία του Κανάρη στην Κυψέλη; (Ιωάννης Μ. Μιχαλακόπουλος)

/ [Πεμπτούσια](#)

«Ναυτική Ελλάς», Ιούνιος 2017

Μια άγνωστη ιστορία για το ναυμαχικό Λάβαρο του Ψαριανού Μπουρλοτιέρη

Όπως έχει ξαναγραφεί στο φιλόξενο βήμα της Ναυτικής Ελλάδας, ο Πυρπολητής Κωνσταντίνος Κανάρης (1794 - 1877) είχε επιλέξει μεταπολεμικά (1853) να διαμένει σε ένα απλό και ταπεινό σπίτι στην Κυψέλη. Η εν λόγω πρωθυπουργική κατοικία δεν παρέπεμπε σε αριστοκρατική έπαυλη ούτε απασχολούσε πολυάριθμο υπηρετικό προσωπικό. Λόγιοι και περιηγητές της εποχής επισκεπτόμενοι τον ευσεβή και φιλακόλουθο Ναύαρχο κάνουν λόγο για «οικία με πρασίλους περσίδας, με μικρόν περιβόλιον και κρήνην εν μέσω ροδόνων». Σε αυτό το χώρο «εκάθητο ο πολιοκρόταφος ήρως με το σώμα κεκυρτωμένον επί βρυοσκεπούς εδωλίου». Άλλη περιγραφή της εποχής αναφέρει ότι ο Κανάρης διέρχεται «το φθινόπωρον του βίου του, καλλιεργών κηπάριον ή ως ξυλουργός ή τρέφων όρνιθας, κατοικεί δε εν πενιχρά καλύβη ήτις είναι ωσάν όασις στην πέριξ των Αθηνών ερημία. Έχει δε απέναντι την θάλασσαν, ης εδέσποσεν κάποτε. Ο κοιτών αυτού λιτός, εφάινετο αρμόδιον κατάλυμα της εν αυτώ ενοικούσης τιμίας ψυχής...».

Τα εκκλησάκια των Αγίων Αποστόλων του Κανάρη στην Κυψέλη και στα Ψαρά είναι ορθογώνιες μονόκλιτες βασιλικές.

Λίγο πιο μέσα στο εσωτερικό του κτήματος υπήρχε ένα εκκλησάκι που αποτέλεσε μετεπαναστατικό καρπό του βαθέος θρησκευτικού συναισθήματος του μπουρλοτιέρη. Η ανέγερση του εν λόγω ναϊδρίου ολοκληρώθηκε τον Αύγουστο του 1873 από τον Πυρπολητή και τη σεβάσμιμα σύζυγό του Δέσποινα Κανάρη (το γένος Μανιάτη). Το ναϊδριον (που σώζεται και σήμερα σε άριστη κατάσταση) αφιερώθηκε από το ζεύγος των κτητόρων στους Αγίους Αποστόλους και πανηγυρίζει στις 30 Ιουνίου («Σύναξις των Αγίων Δώδεκα Αποστόλων»). Κάθε χρόνο στην Κυψέλη, Κλήρος και Λαός πραγματοποιούν Λιτανεία της εικόνας μέσα σε κλίμα έντονης

συγκινησιακής φόρτισης. Συχνά, το αγαπημένο και πολύνικες Πολεμικό Ναυτικό τιμά και κοσμεί με την παρουσία του (άγημα ή/και μπάντα) τις εκδηλώσεις... [2]

Και συνήθως κάπου εδώ η σχετική αφήγηση τελείωνε αφήνοντας όλους εμάς (αναγνώστες, γράφοντες και συζητητές) με ένα ερώτημα... Γιατί δόθηκε το όνομα -ειδικώς- των Αγίων Αποστόλων στο παρεκκλήσιο της Κυψέλης; Με ποιο σκεπτικό ή από ποια συναισθηματική παρόρμηση κινούμενος ο Μπουρλοτιέρης επέλεξε τους «πανσόφους αλιείς» για αυτό το -υψηλού συμβολισμού- έργο ζωής; Ορθολογικά, θα ανέμενε κάποιος να είχε επιλεγεί ο προστάτης των ναυτικών Άγιος Νικόλαος που μας θυμίζει και την κεντρική εκκλησία των Ψαρών στην οποία προσέτρεξε ο στολοκαύτης μετά την πυρπόληση της τουρκικής ναυαρχίδας (06/06/1822) για να ανάψει ένα αγιοκέρι. Ειδάλλως, ο ναΐσκος θα μπορούσε να είχε αφιερωθεί στη Θεοτόκο ή στον Σωτήρα Χριστό. Κάποια θέματα όμως δεν υπακούουν στους νόμους της λογικής, των πιθανοτήτων και των προσδοκιών. Κάποιες φορές, η ασφαλέστερη οδός που οδηγεί στην αλήθεια είναι η οδός της καρδιάς. Και στην περίπτωσή μας μάλλον η εξήγηση - απάντηση βρίσκεται ανάμεσα σε προσωπικά παιδικά βιώματα, αρμύρα, μπαρούτι, και λιβάνι.

Αρχικά, κατά την «έρευνα γραφείου» για τον Ψαριανό Κανάρη της Κυψέλης προέκυψε ότι στις 12 Ιουνίου 1922 επί τη εκατονταετηρίδι της ανατίναξης της τουρκικής ναυαρχίδας του Καρά Αλή, έγινε μια σχετική ομιλία στο Μουσείο της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας (νυν Εθνικό Ιστορικό Μουσείο - «Παλιά Βουλή»). Συγκεκριμένα, ο Πρόεδρος της Εταιρείας Κων/νος Ράδος μίλησε για τη χρήση των πυρπολικών και παρουσίασε στο εμβρόντητο ακροατήριο το ναυμαχικό Λάβαρο του Κανάρη όπου ήταν επ' αυτού εζωγραφισμένοι οι... Άγιοι Απόστολοι. Ο ευλαβέστατος μπουρλοτιέρης είχε πάντα μαζί του αυτό το Λάβαρο σε κάθε παράτολμη ναυτική καταδρομή. Στις οριακές στιγμές κατά την εν Χίω πυρπόλησιν... «μέσα στο κυματόδαρτο σκοτάδι», ο Κανάρης έκανε τάμα στην Παναγία να κατασκευάσει μια εκκλησία επ' ονόματι των Αγίων Αποστόλων, όταν η Ελλάδα ελευθερωθεί. Έτσι κι έγινε. Όταν οικοδομήθηκε ο ομώνυμος ναός στην Κυψέλη, ο Ναύαρχος τοποθέτησε το πολεμικό Λάβαρο πάνω στην Αγία Τράπεζα. Παράλληλα, στο σχετικό δημοσίευμα αναφέρεται ξεκάθαρα πως «όμοιον ναόν» είχαν και στα Ψαρά οι γονείς του Κανάρη.

ΠΕΡΙ ΚΑΝΑΡΗ ΚΑΙ ΠΥΡΠΟΛΙΚΩΝ

Τὴν προσεχῆ Κυριακὴν, ἄρα 10 π. μ. θέλει
ὁμιλῆσαι περὶ Κανάρη καὶ τῶν πυρπολητῶν τῆς
Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας, ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς
Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας, ὁ πρό-
εδρος αὐτῆς κ. Κωνστ. Ν. Ράδος.

Κατὰ τὴν διαλέξην θέλουσιν ἐπιδειχθῆ ἁμολογία
πυρπολικῶν κατασκευασθῆ ἐν τῷ Ναυστάθμῳ,
μεθ' ὧν τῶν λεπτομερειῶν, καὶ τὰ ἐν τῷ Μου-
σεῖῳ φυλαττόμενα πολίτιμα τοῦ Κανάρη ἐνθύμι κ.
Ἡ εἰσοδος ἐλευθέρη.

*Προαναγγελία τῆς ομιλίας τοῦ Κων/νου Ράδου «Περὶ Κανάρη καὶ Πυρπολικῶν»
(Ἐφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ, 09/06/1922, ἔτος 26, ἀριθ. 9214).*

Για λόγους τεκμηρίωσης και πληρότητας του κειμένου παρατίθεται το ὅλον ἄρθρο με τίτλο «Το Λάβαρον του Κανάρη»: [1]

«Εἰς το τέλος τῆς διαλέξεως ἦν ὁ κ. Ράδος ἔκαμεν ἐν τῷ Ἐθνολογικῷ Μουσείῳ προχθὲς Κυριακὴν περὶ τῶν πυρπολικῶν, ἐπέδειξεν εἰς τοὺς ακροατὰς καὶ τὸ λάβαρον τοῦ Κανάρη, ἐξ ὧν οἱ μὲν κατεφίλουν αὐτὸ οἱ δὲ ἔκοπτον μικρὰ τεμάχια διὰ φυλακτόν.

Τὸ λάβαρον τοῦτο ἔφερον εἰς ὅλας τὰς πυρπολήσεις ὁ Κανάρης ἔχων ἀκράδαντον πίστιν πρὸς αὐτό, ἐπ' αὐτοῦ εἶνε ἐζωγραφισμένοι οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι, εἶνε κατὰ τὸ ἥμισυ κεκαυμένον καὶ διάτρητον ἐκ σφαιρῶν. Δια τὸν λόγον τοῦτον εἶχε τάξει τὴν Παρθένω κατὰ τὴν ἐν Χίῳ πυρπόλησιν ἅμα τῆς Ἑλλάδος ἐλευθερουμένης, νὰ κατασκευάσῃ καὶ ναόν ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων (ὅμοιον ναόν εἶχον καὶ εἰς τὸ Φτελιόν τῶν Ψαρῶν οἱ γονεῖς αὐτοῦ, σωζόμενον ἀκόμη) καὶ ὃν ὠκοδόμησεν ἐν Κυψέλῃ, τὴν δὲ Ἁγίαν Τράπεζαν εἶχε σκεπάσει δια τοῦ λαβάρου τοῦ τούτου. Κατὰ δὲ τῷ 1912, ἐνεκα αἰτίου τινός τὸ λάβαρον μετεφέρθη εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἐγγονῆς τοῦ πυρπολητοῦ κυρίας Α. Γ. ὅπου καὶ φυλάττεται».

Ἐν συνεχείᾳ, ἡ ἐρευνα ἔδειξε ὅτι ὄντως στὴ θέση «Διόχι» στα Ψαρά (πλησίον τοῦ Φτελιού που ἀναφέρει ὁ Κων. Ράδος) σώζεται, ἀκόμα καὶ σήμερα, ἐκκλησιάκι τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Μάλιστα, ἡ ἐκεῖ περιοχὴ (τοπωνύμιον) λέγεται «τοῦ Μπουρέκα» που παραπέμπει στὴ μητέρα τοῦ Ναυάρχου, Μάρω Κανάρη τὸ γένος Μπουρέκα. Ἔτσι, ἡ ἐπί τόπου «ἐρευνα πεδίου» στὴ γενέτειρα τοῦ Μπουρλοτιέρη συγκλίνει μετὰ στοιχεῖα που εὐρέθησαν ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ μελέτη τῶν γραπτῶν τεκμηρίων.

Συνεπώς, ο Κανάρης προς εκπλήρωση του προσωπικού του τάματος στη Θεοτόκο και εις ανάμνηση των νεανικών βιωμάτων στο οικογενειακό εξωκκλήσι των Αγίων Αποστόλων στα Ψαρά, έκτισε το ομώνυμο (και όμοιον) εκκλησάκι στην Κυψέλη το 1873 θέτοντας στην Αγία Τράπεζα το μαρουτοκαπνισμένο ναυμαχικό Λάβαρο...

Έκτοτε, δεν μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα τι απέγινε «το κεκαυμένον και διάτρητον εκ σφαιρών» Λάβαρο. Φυλάσσεται στο σπίτι κάποιου απογόνου του ζεύγους Κανάρη; Επεστράφη στην εκκλησία της Κυψέλης και κήκε στην πυρκαγιά τον Ιούνιο του 1978[2,4];... Το μόνο «σίγουρο» είναι ότι κάθε φορά που οι αέρηδες χτυπάνε το ξωκκλήσι στο Διόχι των Ψαρών, τρεμοπαίζει το καντήλι στους Αγίους Αποστόλους της Κυψέλης...

Λες και κάποια αόρατη, υπέρλογη χορδή ενώνει τις δύο ιερές κόγχες...

Φέτος, στις 2 Σεπτεμβρίου 2017 συμπληρώνονται 140 χρόνια από το θάνατο του Ήρωα, Ναυάρχου, Υπουργού και Πρωθυπουργού Κωνσταντίνου Κανάρη. Ίσως θα ήταν μια ενδιαφέρουσα συγκυρία για την Εκκλησία, τα Σχολεία, την τοπική Αυτοδιοίκηση, φορείς και ιδιώτες να αναδείξουν τα διαχρονικά νοήματα που σχετίζονται με το ιστορικό πρόσωπο - σύμβολο «Κανάρης». Τέτοιες δράσεις (εκδηλώσεις, εκδόσεις, εκθέσεις) θα έχουν υψηλή ηθική και παιδαγωγική αξία, ιδιαιτέρως στην έντονα μελαγχολική και αντιηρωική εποχή που διερχόμαστε...

Πηγές

- 1. Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ, 14 Ιουνίου 1922, έτος 26ο, αριθ. 9219.**
- 2. «Το εκκλησάκι και το σπίτι του ευσεβούς Κωνσταντίνου Κανάρη στην Κυψέλη», περιοδικό «Ναυτική Ελλάς», τεύχος Ιουνίου 2016.**
- 3. www.lygeros.org, ιστοσελίδα Καθηγητή Νίκου Λυγερού.**
- 4. www.nhmuseum.gr, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο.**